

Yttrande över Trafikverkets Inriktningsunderlag inför infrastrukturplaneringen för perioden 2026—2037, rapport 2024:003.

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med att främja, guida och stödja samhällets aktörer att genomföra sina uppdrag utifrån hela befolkningens behov och förutsättningar. MFD lämnar följande yttrande.

Sammanfattning

MFD har inga invändningar mot de delar av inriktningsunderlaget som handlar om att effektivisera den befintliga infrastrukturen eller åtgärder som rör klimat- och trafiksäkerhetsmålen. MFD ställer sig också bakom skrivningar om vikten av ett systematiskt tillvägagångssätt att hushålla med resurser, prioritera noga och att nya satsningar bör föregås av en noggrann analys.

MFD lämnar synpunkter gällande tillgänglighet och användbarhet för alla i transportsystemet. Det handlar om att den långsiktiga planeringen av infrastruktur behöver införliva funktionshinderspolitikens inriktning på alla nivåer i planeringsprocessen. Inriktningsunderlaget behöver utveckla användningen av begreppet tillgänglighet som främst handlar om rumsliga målpunkter. Funktionsmålet för transportområdet behöver få en tydligare del i planeringsprocessen på alla nivåer. MFD betonar vidare Trafikverkets roll som en sammanhållande funktion för att kunna möta den mångfald av resenärer som finns i Sverige. MFD önskar också ett bredare anslag i underlaget vad gäller att nyttja digitaliseringens fördelar samt en tydligare koppling till att transportområdet i Sverige i många avseenden regleras av regelverk från EU.

Myndighetens synpunkter

MFD instämmer i inriktningsunderlagets skrivning om att en grundläggande rättighet är att alla ska kunna använda transportsystemet på lika villkor, oberoende av till exempel kön, inkomst, ålder eller funktionsnedsättning. MFD ser dock att detta perspektiv behöver stärkas i övriga delar av underlaget.

Funktionshinderspolitikens inriktning

MFD:s utgångspunkt gällande infrastruktur och transportsystemet är att det offentliga på alla nivåer bör utgå ifrån funktionshinderspolitikens inriktning i planering och genomförande. Då finns förutsättningar för delaktighet och ett självständigt resande utifrån den mångfald av resenärer som finns i samhället. Utformningen av transportsystemet behöver väga in och ta hänsyn till alla resenärers olika behov och förutsättningar.

- Principen för universell utformning behöver ligga till grund för planering av nya tjänster, produkter och miljöer som tas fram inom transportsystemet.
- Brister och hinder i tillgänglighet i transportsystemet behöver identifieras och åtgärdas på ett systematiskt och fortlöpande sätt.
- Även om transportsystemen utvecklas och tillgänglighet ökar kommer det finnas behov av individuella stöd, till exempel färdtjänst och att få tillgång till personlig service.
- I inriktningsunderlaget bör vikten av att förebygga och åtgärda diskriminering finnas med. Planeringen måste säkerställa att transportsystemet inte särskilt slår mot redan utsatta grupper.

MFD föreslår att funktionshinderspolitikens inriktning skrivs in i kommande infrastrukturproposition så att den tydligt lyfts i Trafikverkets och regionernas fortsatta beredning av planförslag.

Tillgänglighet och användbarhet

Inriktningsunderlagets skrivningar om tillgänglighet är enligt MFD inte fullt utvecklade utan innefattar endast en del av vad tillgänglighet innebär utifrån ett rättighetsperspektiv. MFD tolkar tillgänglighet i underlaget såsom att det främst handlar om nåbarhet och utbud, tillgång till hållplatser och stationer samt förbindelser mellan olika delar av landet.

MFD ser tillgänglighet som tillgång av resurser, att människor har jämlika förutsättningar att ta del av det utbud och den information som samhället erbjuder. Det handlar också om att kunna använda fysiska och digitala miljöer, produkter och tjänster, som till exempel lokaler för service eller att kunna använda sig av transportsystemet. Förutsägbarhet är nödvändigt för att kunna planera och känna trygghet vilket är avgörande för tillgänglighet och användbarhet. Detta behöver säkerställas i implementering och reglering av olika tjänster eller service.

MFD anser att inriktningsunderlaget tydligare behöver kopplas till transportpolitikens funktionsmål om en grundläggande tillgänglighet och användbarhet för alla i hela landet. För att funktionsmålet ska nås så behöver ett funktionshindersperspektiv finnas med i alla nivåer av planprocessen. Funktionsmålet har dessutom inget etappmål vilket försvårar uppföljningen. MFD

saknar en riktning i underlaget för en samlad uppföljning och analys av hur arbetet med tillgänglighet fortlöper.

Det är av stor vikt att det finns ett tydligt passagerarperspektiv i alla delar av planeringsprocessen. Det gäller inte minst utifrån de demografiska förändringar som följer av en åldrande befolkning. En större andel äldre i befolkningen som begränsas i sin funktionsförmåga medför att arbetet med tillgänglighet och god användbarhet blir centralt för att de ska bibehålla självständighet i resandet.

Mot denna bakgrund anser MFD att det i den fortsatta beredningen av infrastrukturplaneringen tydligt bör framgå vikten av att prioritera och beakta frågor om tillgänglighet och användbarhet för alla i samhället. Det handlar till exempel om att det måste finnas tillgänglig information, att som resenärer kunna få tillgång till avvikelser i transportsystemet, möjlighet att betala en resa på olika sätt samt att utformning av hållplatser, stationer och terminaler är tillgängliga.

Styrning och ledning

Genomförandet av transportpolitiken sker både genom staten, regionerna och kommunerna. För att transportpolitiken ska kunna bli tillgänglig och användbar för så många som möjligt och för att de olika aktörerna ska kunna göra rätt investeringar och utforma rätt lösningar från början, så behövs en tydlig vägledning från nationell nivå. MFD anser att Trafikverket i egenskap av utpekad myndighet i den funktionshinderspolitiska strategin är lämplig att utarbeta ett konkret stöd för regioner och kommuner gällande tillgänglighet, användbarhet och god kvalitet i transportsystemet. Detta skulle också tydliggöra Trafikverkets roll som en sammanhållande funktion på nationell och lokal nivå i hela planprocessen så att transportsystemet blir mer inkluderande och möter upp till den mångfald av resenärer som finns i samhället.

Digitaliseringens möjligheter.

MFD delar underlagets bild av att Trafikverket bör ha en aktiv roll i uppbyggnaden av ekosystemet för digitala tjänster och att tillgänglighet och användbarhet blir införlivade i detta ekosystem.

I inriktningsunderlaget lyfts digitaliseringen som en möjlighet till att infrastrukturen inom alla trafikslag kan användas effektivare. Underlaget lyfter dock inte upp de möjligheter som digitaliseringen kan bidra till vad gäller transportsystemets utformning, funktion och användning för till exempel äldre personer och personer med funktionsnedsättning. Digitaliseringen är dock inte alltid lösningen till stöd för alla resenärer. Även om de digitala tjänsterna som utvecklas blir tillgängliga och användbara kommer det i många fall även finnas av tillgång till personlig service för att det transportpolitiska funktionsmålet och målet för funktionshinderspolitiken målet ska kunna nås.

EU-regleringar

Transportområdet regleras i många avseenden av regelverk från EU och det pågår arbete med att förtydliga delar av EU-lagstiftningen. MFD menar att det är viktigt att lyfta in dessa kommande förändringar i inriktningsunderlaget då de påverkar flera delar inom transportpolitiken.

Tillgänglighetsdirektivet kommer sannolikt främst att få betydelse för frågor om digitalisering av transportsystemet och de digitala gränssnittens tillgänglighet för alla resenärer. MFD anser därför att det är fortsatt angeläget att prioritera resurser inom infrastrukturområdet för att kunna planera för och efterleva den kommande lagstiftningen.

Utöver detta instämmer MFD i att EU:s riktlinjer för utvecklingen av det transeuropeiska transportnätet (TEN-T), behöver beaktas i den fortsatta planeringsprocessen. MFD vill särskilt trycka på vikten av de sociala hållbarhetsaspekterna av TEN-T och att de finns med i den fortsatta planeringen.

I fördraget om Europeiska unionens funktionssätt¹ finns regler om passagerares rättigheter inom alla transportsätt. Här fastställs flera grundläggande rättigheter såsom förbud mot diskriminering, särskilt skydd av passagerare med nedsatt rörlighet, information till resenärer, nationella tillsynsmyndigheter samt system för handläggning av klagomål. Passagerares rättigheter bör utifrån detta tydliggöras i den fortsatta beredningen.

Ärendets handläggning

I den slutliga handläggningen av ärendet har generaldirektör Malin Ekman Aldén (beslutande), avdelningschef Annika Streiler och utredare Mille Salomaa Lindström (föredragande) deltagit.

Myndigheten för delaktighet

[elektroniskt underskriven]

Malin Ekman Aldén

¹ [Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt \(konsoliderad version 2016\)](#)